

Antoni Figuera

És molt possible —com assenyalava amb encert ja fa temps Gunter Blöcker al seu llibre *Línies i perfils de la literatura moderna*— que un dels error en què ha caigut el segle XX ha estat no haver pres encara plena consciència de la seva extraordinària vitalitat artística. Això no implica, necessàriament, ignorància o menyspreu cap a èpoques anteriors, tot i que tampoc nostàlgic i malaltís convenciment que qualsevol temps passat va ser millor (cal afegir que han passat algunes dècades des d'aquesta afirmació de Blöcker i en conseqüència tal vegada s'hauria de revisar).

Que la nostra època, en aquest final de segle i de mil·leNni que a tots ens ronda, ha donat clares mostres que també ha estat capaç d'extreure de les entranyes de si mateixa la millor part i la pitjor, és una cosa que molts pocs podran posar en dubte. Ja que si en el terreny ideològic, sociohistòric i polític “gran escenari del món” sobre el que s'ha representat la vida de múltiples generacions s'ha anat transformant lentament en un desgavellat “teatre de la crueltat” —per dir-ho amb paraules d'Antonin Artaud—, i en una insuportable “cambra dels horrors” davant la qual empal·lideixen els nostres més terribles malsons infantils; malgrat això, en el vastíssim territori cultural i artístic no són ni molt manco unànimes les valoracions al voltant de la bondat o la maldat estètiques dels creadors del nostre temps.

I aquest és el punt en què l'anàlisi del fenomen cinematogràfic pot contribuir a clarificar determinades actituds i criteris valoratius. Ja que, si quan es tracta d'altres activitats

—digueu-li literatura, música, pintura, etc...— podem sentir-nos temptats a establir barems comparatius amb altres èpoques en virtut de la pròpia dinàmica històrica en la qual, des de fa segles, s'han anat inserint aquestes disciplines; pel que fa al cine, aquests punts de referència se'ns esbuquen en comprovar que, en tot cas, es tracta d'una “història sense passat”, d'un “present continu” coincident amb la nostra pròpia contemporaneïtat. Si no és que pensam que —i s'està en el dret a fer-ho— la nostra modernitat és ja pura arqueologia històrica.

Ara bé: si estam disposats a acceptar que a cada època se la reconeix artísticament per determinades credencials o “senyes d'identitat” que li són pròpies, és admissible que “Sota el signe del cine” —epígrafe amb el qual Arnold Hauser resumia la influència que l'esmentat art ha exercit al llarg del segle— pogués ser un rètol perfectament vàlid a l'hora de sintetitzar tota la complexitat i ambigüitats significatives de la denominada “cultura de la imatge” —que, per descomptat, no es limita al cine— projecta especularment sobre l'individu i la societat actuals, i ens obliga a reconèixer-nos, per explicitació o per omissió, per via testimonial o subliminal, en tots aquells “dimonis interiors” o fantasmes del nostre subconscient tant individual com a col·lectiu que ens veim obligats a expulsar alliberadorament o repressivament —exercici de catarsi positiu o negatiu— segons els casos.

Sens dubte que podem acostar-nos al cine amb mirada esquemàtica i mentalitat reductora per veure-hi només una simple distorsió burda i alienadora de la realitat o un embrutiment col·lectiu del sofert espectador-consumidor o una sibil·lina i simplista manipulació de resorts intel·lectuals i emocionals del pacient ciutadà/súbdit devorador de la reconeguda mercaderia reconvertida en fetitxe cultural (?) a major gràcia del consum. Tot i això, ho hem d'admetre, el cine gaudeix igualment d'una fascinant capacitat proteica per ajuntar, assimilant-los, elements molt variats i heteròclits —tal i com va saber transmetre el mestre Woody Allen a la no sempre ben entesa *La rosa púrpura del Cairo*—: ser, al mateix temps, barraca de fira i llenguatge de la imatge, llanterna màgica i mitjà de comunicació social, fàbrica de somnis i art del temps, espectacle i indústria,

caverna platònica i exercici d'hipnosi col·lectiva. I és que en el cine desemboquen diversos vectors que en fan una síntesi de totes les arts tradicionals, tant en el seu caràcter *totalitzador* en el sentit d'espectacle com en la seva concreta *especificitat lingüística*. Tot això no ha d'enegar-nos davant d'algunes de les seves limitacions —quina manifestació artística, per altra banda, no les té?—; aquesta absència d'immediatesa física que li manca i que constitueix un dels principals atractius del teatre; o moltes vegades —no sempre— aquell *handicap* de la manca d'una “recreació” —*a posteriori*— més reflexiva i mediativa que la lectura d'una obra literària si postula i facilita.

I, a pesar d'això, amb tots aquests condicionaments damunt les espatles —o potser gràcies a ells, qui sap si inclús “a pesar d'ells”—, quan en el futur (a curt, a mitjà o a llarg termini) es vulgui saber com era i pensava i sentia; de quina manera va viure, va estimar i va morir l'home del segle XX, no hi ha dubte que no únicament haurà de recórrer a novel·listes com Joyce o Kafka o a poetes com Borges o Pessoa o a pintors com Picasso o a músics com Charlie Parker —per il·lustrar-ho només amb uns mínims exemples—, sinó també amb igualtat de mèrits i en un mateix pla d'equitat a Griffith i a Eisenstein, a Chaplin i a Welles, a Bergman i a Fellini, a John Ford i a Hitchcock. Estam convençuts que només des d'una perspectiva integradora que tengui molt present la gairebé impossible combinació d'elements tan difícilment harmonitzables dels que el cine es nodreix així com d'aquella “màgia” —no se m'ocorre un altre terme— que ho volguem o no, és el secret de l'art quan la combustió es produeix i aconsegueix destilar-la, només així estam convençuts que serà possible comprendre en la seva totalitat el cine com a fenomen cultural del segle XX. Perquè, tal i com ens recordava ja fa molt Àngel Zúñiga a la seva entranyable història del setè art: “Totes les butaques que hem fregat, només així, es reuniran un dia en un cel de caoba i tapisseria per dialogar sobre les nostres memòries i parlar de les nostres carícies, de les rialles i del plor que vàrem ser capaços de vessar en el perpetu engany dels destins aliens, que ens ha fet tan dolça la dolorosa fugida del temps”. ❖

**Edward G. Robinson: A mi ningú em va ensenyar a pintar.
Faig una línia al voltant d'allò que sent i pint.
Perversitat de Fritz Lang.**

